

1 ● Konec chudoby

CÍLE: Žáci dokáží vlastními slovy vysvětlit rozdíl mezi absolutní a relativní chudobou. Jsou schopni určit nejvíce ohrožené oblasti a skupiny obyvatel a diskutovat o problémech s chudobou spojených. Uvědomují si rozdílné příčiny a důsledky chudoby a dokáží uvažovat o možných řešeních.

ZAŘAZENÍ DO RVP:

- Člověk a společnost – výchova k občanství, dějepis
- Člověk a příroda – zeměpis
- Člověk a zdraví – výchova ke zdraví

POMŮCKY: dataprojektor, PC, tabule, křída, atlas světa, sešit, tužka, příloha č. 1 (fotografie), přílohy č. 2–5 (texty: Moldavsko, Zambie, Kambodža, Rusko)
Přílohy naleznete na konci lekce.

TRVÁNÍ:
45 MIN

7.—8.
TŘÍDA ZŠ

Cíl OSN:

Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě.

Chudoba je jedním z největších globálních problémů dnešního světa. Cílem OSN je tedy odstranění extrémní chudoby všude na světě do roku 2030 a zároveň vytvoření systémů ochrany pro lidi žijící v chudobě. Důležité je také zajistit, aby všichni lidé včetně chudých a ohrožených občanů měli stejná práva v přístupu k ekonomickým zdrojům a základním službám. Stejně tak ochránit chudé lidi před vlivem přírodních katastrof a zajistit dostatek prostředků pro účinnou rozvojovou spolupráci. Kdo je vlastně chudý? Rozlišujeme mezi absolutní a relativní chudobou. Absolutní chudoba je podle Světové banky definována jako příjem nižší než 1,9 USD na den (tedy zhruba 46 Kč). Peněžní srovnání ale není tak docela přesné, proto vedle absolutní chudoby rozeznáváme chudobu relativní. Ta se porovnává oproti ostatním příjmům v dané zemi. Chudoba má mnoho rozměrů, mezi ty hlavní patří přístup ke vzdělání, do-

stupnost zdravotní péče, infrastruktura, bezpečnost, přístup ke službám (jako je například kanalizace, svoz odpadu, elektřina, pitná voda, veřejná doprava nebo fungující policie) a sociální vyloučení.

Chudoba prochází lidskou společností od počátků dějin. Pojetí chudoby se odvíjí od životní úrovně každé společnosti a s rozvojem společnosti prochází změnou. Stále více se zvětšují nerovnosti – bohatí se stávají bohatšími a pomyslné nůžky se dále rozevírají – 1 % nejbohatších vlastní 45 % světového bohatství. Otázka chudoby byla výrazným problémem vždy, jen o ní v současnosti slyšíme více a ze všech koutů světa díky médiím. Díky tomu je tato problematika často diskutovaným tématem. Co si lze však představit pod pojmem chudoba? Jedná se o občana Česka, který pobírá sociální dávky? Nebo o člověka, který trpí každý den hladem?

Plné znění SDG 1 naleznete [zde](#).

VÍCE INFORMACÍ
O CÍLECH
UDRŽITELNÉHO
ROZVOJE NALEZNETE
[ZDE](#).

VIDEO: CÍL 1:
[KONEC CHUDOBY](#)

1. Jak vnímáme chudobu

 5 min

POMŮCKY: tabule, křída, příloha č. 1 (fotografie)

Abychom téma žákům přiblížili, začněte s představením chudoby kterou známe, tedy chudoby v Česku. Máte k dispozici fotografii člověka bez domova (příloha č. 1).

ÚKOL: Promítněte obrázek českého bezdomovce a vyzvěte žáky, aby formou brainstormingu uvedli co nejvíce pojmů, které je napadnou v souvislosti s obrázkem – chudý český občan. Veškeré nápady průběžně zaznamenávejte na tabuli a nikterak je nehodnoťte. Dbejte na to, aby se žáci neomezili pouze na ekonomickou linii problémů – jako například zadlužení či nezaměstnanost. V případě potřeby je nasměřujte i na další oblasti – sociální vazby a osobní vztahy, psychické problémy, zdravotní stav. Až žákům dojdou nápady, přejděte k další aktivitě.

PRAKTICKÝ TIP: Chudoba v Česku se netýká jen lidí bez domova. Můžete se v rámci úvodní aktivity dotknout i dalších ohrožených skupin – matky samoživitelky, etnické menšiny, senioři či lidé se zdravotním postižením. Cílem této aktivity je uvést téma chudoby na příkladu, který je žákům známý z jejich okolí, nicméně se jich bezprostředně netýká. Při volbě dalších příkladů proto zohledněte složení třídy.

2. Příběhy čtyř zemí

 25 min

POMŮCKY: atlas světa, sešit, tužka, příloha č. 2–5 (texty: Moldavsko, Zambie, Kambodža, Rusko)

Máte k dispozici čtyři texty, z nichž každý se týká jiné země – Rusko, Kambodža, Moldavsko, Zambie. Každá z nich se potýká s jinou formou chudoby, lidé se dostávají do různých situací a jinak je řeší. Chudoba má mnoho podob, je specifická pro dané místo a dobu a její generalizace je často zdrojem nepochopení. V této aktivitě by si měli žáci uvědomit tuto skutečnost a vztáhnout poskytnuté informace ke konkrétnímu člověku. S jakými problémy se ve své zemi potýká, jak vypadá jeho život a jaké jsou jeho vyhlídky.

Kambodža, Moldavsko a Zambie jsou současně mezi tzv. prioritními zeměmi české zahraniční rozvojové spolupráce. Více se o této agendě dozvíte na stránkách Ministerstva zahraničních věcí v sekci „Dvoustranná rozvojová spolupráce“ (viz odkaz na konci metodiky).

ÚKOL: Rozdělte žáky do čtyř skupin a každé skupině přiřadte jednu zemi (Rusko, Kambodža, Moldavsko, Zambie). Můžete země losovat, přidělit či nechat žáky vybrat si na základě preferencí. Společně si země ukažte na mapě, na kterém kontinentu se nacházejí, jaké jsou jejich základní geografické charakteristiky a podobně. Nyní nechte žáky zamyslet se nad následujícími otázkami. Každá skupina odpovídá v kontextu své země.

- Žijí ve vaší zemi chudí lidé? Kde se většinou nacházejí? Ve městě či na venkově?
- Koho považujete ve vaší zemi za chudého? Co znamená ve vaší zemi být chudý?
- Lze chudobu měřit něčím jiným než penězi? Pokud ano, čím?

Odpovědi zaznamenejte. Rozdejte žákům texty (příloha č. 2–5) a dejte jim čas na přečtení. Nechte je diskutovat. Jejich úkolem bude zamyslet se nad významem poskytnutých informací a vztáhnout je k osobě na fotografii. Na konci diskuze představí svou postavu a vysvětlí, s jakými problémy se ve své zemi potýká a proč. Postavu mohou představit ve stylu: *“Ahoj, já jsem Marry a jsem z”*

3. Strom příčin a důsledků

🕒 15 min

POMŮCKY: tabule, křída, lepící lístky

Žáci převyprávěli své příběhy, seznámili se s příběhy ostatních a určitě si uvědomili, že nelze na chudobu nahlížet stejně. A opět jsme u stejných otázek:

- Co si lze představit pod pojmem chudoba?
- Jak může chudoba vypadat? Je všude stejná?
- Jak žijí chudí lidé ve vašem státě? A jak v ostatních zmíněných?

Navažte na předešlé aktivity a zkuste tyto rozdíly odhalit.

ÚKOL: Na tabuli nakreslete veliký strom, který bude mít kořeny, kmen a korunu. Toto dělení je důležité. Do stromu budete zapisovat pojmy, a proto ho udělejte dostatečně veliký. Strom ještě svisle rozdělíte. Levá část stromu bude náležet ČR a pravá rozvojovým zemím. Poloviny stromu nahoře nadepište. Do kmene запиšte téma naší hodiny – chudoba. Do kořenů budete zapisovat příčiny chudoby a do koruny její důsledky. Je třeba dohlížet na dělení ČR a rozvojové státy. S žáky charakterizujte rozdíly mezi jednotlivými druhy chudoby a ujasněte si společně pojmy – absolutní a relativní chudoba. Po vyplnění příčin a důsledků chudoby rozdejte každému žákovi po jednom lepícím lístečku, na který napíše podle svého uvážení možné(a) řešení chudoby. Lístičky nalepí žáci jako plody stromu do koruny.

POJMY:

Absolutní chudoba vyjadřuje stav, kdy člověk nemůže uspokojit své základní potřeby. Nejrozšířenějším způsobem měření absolutní chudoby je tzv. hranice chudoby (anglicky *poverty line*). Hranice má vyjadřovat předěl mezi těmi, jejichž průměrné příjmy jsou dostatečné k uspokojení tzv. základních potřeb, tedy k zajištění potravy a přístřeší, a mezi těmi, jejichž příjmy k tomu nedostačují. Za celosvětovou hranici extrémní chudoby označila Světová banka v roce 1990 příjem dosahující částky 1 USD na den. V roce 2017 se tato částka zvýšila na 1,9 USD.

Relativní chudoba je konceptem, který klade důraz na to, že na chudobu je nutno nahlížet vždy v kontextu místa a společenských měřítek. Chudoba má mnoho podob a pro člověka znamená různé problémy, tzn. ve vztahu k životnímu standardu ostatních jedinců v dané společnosti. Ne každý, kdo je chudý podle měřítek absolutní chudoby, je chudý ve vztahu ke své komunitě. Například, kdo je chudý v New Yorku, nemusí být chudý v Bombaji, kde polovina obyvatel žije ve slumech.

4. Jak mohu pomoci?

Doporučujeme se tématům podpory na dálku a organizacím zabývajícím se bojem s chudobou věnovat ještě další vyučovací hodinu.

Pro doplnění tématu se mohou žáci zamyslet nad otázkami: Jak mohu pomoci já/škola? Můžeme někoho podporovat na dálku? Znáte organizace zabývající se humanitární a rozvojovou pomocí? Krátce žákům představte několik organizací a jejich činnost. Jak se snaží bojovat s chudobou?

INFOBOX: Co je FairTrade? Lidem z rozvojových zemí dává možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek – spravedlivě, bezpečně a bez vykořisťování. Za svou kávu, kakao nebo banány dostávají adekvátně zaplacené, pěstují je s ohledem na životní prostředí a jejich děti mohou chodit do školy.

Užitečné odkazy:

ADRA – <https://www.adra.cz/>
Člověk v tísni – <https://www.clovekvtisni.cz/>
CARE Česká republika – <https://www.care.cz/>
Charita Česká republika – <https://www.charita.cz/>
Diakonie ČCE – Středisko humanitární a rozvojové spolupráce – <https://www.diakonie.cz/>
Fairtrade Česko a Slovensko – <https://www.fairtrade-cesko.cz/>
IOM – International Organization for Migration - <http://www.iom.cz/>
Lékaři bez hranic – <https://www.lekari-bez-hranic.cz/>
SIRIRI – <https://siriri.org/>
Světlo pro svět – <https://www.svetloprosvet.cz/>

Použité zdroje:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/index.html
<https://inequality.org/facts/global-inequality/>
<http://hdr.undp.org/en/composite/trends>
<https://www.transparency.org/cpi2018>
<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2018>

Příloha č. 2 – Moldavsko

https://www.mzv.cz/public/f1/3f/74/3173224_2067096_program_Moldavsko_2018.pdf
https://www.researchgate.net/profile/Richard_Black3/publication/253285281_Migration_and_Poverty_Reduction_in_Moldova/links/00b7d52a60ac88504d000000.pdf
https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/moldavane-utikaji-pred-chudobou-do-zahranici_201009140644_epres

Příloha č. 3 – Zambie

https://www.mzv.cz/public/d0/b0/d1/3173256_2067112_program_Zambie_CRA_2018.pdf
<https://borgenproject.org/10-facts-about-poverty-in-zambia/>
<https://www.habitatforhumanity.org.uk/country/zambia/>
<https://www.borgenmagazine.com/causes-of-poverty-in-zambia/>

Příloha č. 4 – Kambodža

https://www.mzv.cz/public/2f/e0/d0/3173205_2067081_program_Kambodza_2018.pdf
<https://www.worldbank.org/en/country/cambodia/overview>
<https://www.habitatforhumanity.org.uk/country/cambodia/>

Příloha č. 5 – Rusko

https://www.mzv.cz/public/2f/e0/d0/3173205_2067081_program_Kambodza_2018.pdf
<https://www.worldbank.org/en/country/cambodia/overview>
<https://www.habitatforhumanity.org.uk/country/cambodia/>
<https://borgenproject.org/10-facts-about-poverty-in-russia/>
<https://www.rferl.org/a/study-22-percent-of-russians-live-in-poverty-36-percent-in-risk-zone-/29613059.html>
<https://borgenproject.org/tag/poverty-in-russia/>

Projekt byl podpořen z prostředků České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí v Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

Obrázek naleznete i na [tomto odkazu](#).

Moldavsko

- počet obyvatel: 3 549 750 (skutečný počet obyvatel trvale žijících v MD je přibližně o milion nižší)
- index lidského rozvoje (HDI) UNDP: 0,700 (2017), 112. místo ze 189 zemí
- index korupčnosti CPI dle Transparency International: 31 bodů (122. místo ze 180)
- index svobody dle Freedom House: částečně svobodná země

Moldavská ekonomika se potýká s mnoha problémy. Obyčejných lidí se týká především skutečnost, že státní kasa nedisponuje dostatkem prostředků postarat se o své obyvatele. To, co u nás považujeme za standard (důchody, péče o zdravotně a jinak postižené, péče o opuštěné děti a sociálně slabé), v Moldavsku nenajdete. Do toho je v této zemi vysoká míra nezaměstnanosti a také inflace. Mnoho lidí řeší tuto situaci tak, že odcházejí do okolních států za prací a vydělané peníze posílají domů. Takovým peněžním tokům se říká remitence a tvoří významnou část moldavského HDP. Složitou ekonomickou situaci řeší odchodem stále více Moldavanů – to znamená masivní úbytek obyvatel v produktivním věku a stárnutí populace. Bohužel i to má negativní vliv na ekonomiku. Ti, kteří mohou pracovat a přispívat ekonomice odcházejí, a zůstávají děti a staří lidé závislí na pomoci ze zahraničí.

Zambie

- počet obyvatel: 17 094 130
- index lidského rozvoje (HDI) UNDP: 0,588 (2017), 144. místo ze 189 zemí
- index vnímání korupce (CPI) Transparency International: 37 bodů (96. místo ze 180)
- statut svobody dle Freedom House: částečně svobodná země

Zambie byla až do roku 1963 britskou kolonií. Od té doby se, stejně jako většina afrických států, snaží překonat problémy spojené s érou kolonialismu.

V Zambii jsou obrovské rozdíly mezi bohatými a chudými. V hlavním městě Lusaka a oblasti tzv. Měděného pásu se koncentruje kapitál. Ostatní převážně venkovské oblasti se nacházejí na druhém konci spektra. Pod hranicí chudoby žije 60 % obyvatelstva. Lidé nacházející se pod touto hranicí mají k dispozici méně než 1,9 USD (cca 44 Kč) na den. To znamená že lidé nemají často dostatek jídla, nemohou si dovolit například cestovat do jiných měst nebo poslat své děti do školy. 40 % dětí má problémy s vývojem kvůli nedostatku jídla během dospívání. Problém je také s přístupem k vodě. Často se pro ni musí chodit několik kilometrů k nejbližší studni.

Populace v Zambii roste nejrychleji na světě – současně je to ale země s nejkratší průměrnou délkou života. Za to může především nedostatečná zdravotní péče, ale také vysoký počet nakažených virem HIV, podvýživa (nedostatek jídla) a vysoká kojenecká úmrtnost.

Kambodža

- počet obyvatel: 16 005 373
- index lidského rozvoje (HDI) UNDP: 0,582 (2017) (146. místo ze 189 zemí)
- index vnímání korupce (CPI) Transparency International: 21 bodů (161. místo ze 180)
- statut svobody dle Freedom House: nesvobodná země

Kambodža patří mezi nejchudší a nejméně rozvinuté země jihovýchodní Asie. V posledních desetiletích se obyvatel této země dotkly mnohé katastrofy – jak přírodní, tak například dlouhá krutovláda Rudých Khmerů. Zatýkání, únosy a dlouholetá diktatura dovedly zemi nejen na pokraj ekonomického kolapsu, ale podepsaly se i na lidském kapitálu.

I přestože se situace v Kambodži zlepšuje, chudoba se stále dotýká velké části populace. Mezi její hlavní příčiny patří nedostatečné vzdělání. Základní vzdělání je sice dostupné, do střední školy ale nastoupí pouze polovina obyvatel. Bez odborného vzdělání se potom mohou uplatnit pouze jako nekvalifikovaná a levná pracovní síla, a jak to v Kambodži bývá nejčastěji, v zemědělství. Aby země vzkvétala, je potřeba vzdělaných a schopných lidí ve všech oborech – ekonomové, lékaři, vědci, inženýři a mnozí další.

Většina chudých lidí žije na kambodžském venkově a získává obživu obděláváním polí. Mnozí ale odcházejí za lepšími příležitostmi do měst. Zde si ale nemohou dovolit vysoké ceny bydlení a uchylují se do tzv. slumů. Slum je typicky nelegálně zastavěná plocha uvnitř města, jejíž obyvatelé si své přístřešky postavili sami ze zbytků různých materiálů – plechu, dřeva a někdy dokonce kartonu. Ve slumech často chybí kanalizace, elektřina či doprava a na malé ploše žije velké množství lidí.

Rusko

- počet obyvatel: 146 544 710
- index lidského rozvoje (HDI) UNDP: 0,816, 49. místo ze 181
- index vnímání korupce (CPI) Transparency International: 28 bodů (138 místo ze 180)
- statut svobody dle Freedom House: nesvobodná země

Rusko je velká a silná země – má fungující ekonomiku, zásoby ropy a je jedním z nejmocnějších států světa. Ani Rusku se ale chudoba nevyhýbá.

Pro Rusko jsou typické velké sociální rozdíly. Bohatství a životní komfort se koncentruje ve velkých městech – ti nejbohatší lidé (asi 10 % obyvatel) vlastní 75 % veškerého bohatství, zatímco zbylých 90 % má z pomyslného koláče pouze čtvrtinu.

Venkov a odlehlé oblasti trápí nedostatečná infrastruktura, nezaměstnanost a často právě chudoba. Ta se dotýká téměř třetiny obyvatel Ruska. Patří sem nejen lidé žijící pod hranicí chudoby (ta je určena jako 1,9 USD na den – to je asi 46 Kč), ale také ti v tzv. šedé zóně. Tito lidé si mohou dovolit základní věci jako potraviny a oblečení, jakýkoli větší výdaj (například rozbitá pračka) je pro ně ale nemožný.

Lidé žijící na venkově mají ale tu výhodu, že si mohou jídlo vypěstovat. Ve městě jsou lidé odkázaní na obchody a peníze – často na nejlevnější a podřadné potraviny.

